

INVÁZIÓS FAJOK

Az Infojegyzet az inváziós fajokkal kapcsolatos háttér információkat tartalmazza, kapcsolódva a Kormány által benyújtott [T/12590.](#) számú törvényjavaslathoz.

- Az inváziós élőlények fő jellemzői: nagy tűrőképesség, rövid generációs idő, jó terjedőképesség, gyors egyedfejlődés illetve szaporodás, rengeteg, hamar ivaréretté váló utód, természetes ellenségek hiánya.
- Az ún. tízes szabály értelmében az adott területre bekerülő fajoknak különböző szűrőkön kell átjutniuk. Egy-egy ilyen szűrőn (megtelepedés, meghonosodás, invázió) a fajok 10 százaléka kerül át, tehát összességében minden 1000 fajból egy válik özönfajjává, ami nem tűnik soknak, viszont az általuk okozott kár annál jelentősebb (Williamson és Fitter modell, 1996).
- Jelenleg több mint 12 ezer idegen faj él az EU területén, aminek 10–15 százalékát (kb. 1200–1800 faj) tekinti a szakma inváziós fajnak.
- Az EU évente 12, míg az USA – saját becslés szerint – 80 milliárd eurót költ a védelemre, a károk felszámolására.
- A DAISIE adatai szerint invázió szempontjából legérzékenyebb ország az Egyesült Királyság, Belgium, Franciaország és Olaszország. Magyarországon a középmezőnyben található.
- Az EU 2010-es állapotfelmérése szerint az európai állatfajok 25 százaléka a kihalás szélén áll; az élőhelyek 65 százalékának kedvezőtlen a védettségi helyzete.

Biológiai sokféleség, biodiverzitás – a napjainkban egyre gyakrabban használt fogalom az élőhelyek, az élővilág sokféleségét, a fajok összességét valamint a fajon belüli genetikai változatosságot jelenti. Az élővilág sokféleségét számtalan tényező veszélyezteti, amelyek lehetnek természetes okok (pl. hosszabb távon az éghajlatváltozások) illetve emberi tevékenység által kiváltott okok pl. erdőirtás, beépítés, ipari tevékenységek vagy éppen idegen fajok betelepítése.

Az élőlények vándorlása, új területeken való megjelenése és térhódítása természetes folyamat. A legtöbb idegenhonos faj nem képes életben maradni és alkalmazkodni új környezetéhez, néhányan „beépülnek” az őshonos fajok közösségébe és a táplálkozási hálózat részesévé válnak, és néhány esetben e fajok hirtelen és tömegesen terjednek el, felborítva az ökológiai egyensúlyt, kiszorítva az őshonos fajokat.

A szakirodalom szerint **inváziós fajok** (invasive alien species, IAS) azok a gyorsan terjedő, nem őshonos fajok, amelyek nagy része szándékos betelepítés eredménye (pl. ellenállóbb, gyorsabban növekvő fák, haszonnövények, dísz- vagy haszonállatok stb.), de jelentős mennyiségű idegen faj érkezik véletlenszerűen (pl. konténerekben, hajókra tapadva) illetve megtelepedhetnek kertekből, akváriumából való kiengedés vagy kiszabadulás útján is. Az inváziós folyamat főbb lépései: bekerülés, megtelepedés (kolonizáció) és szétterjedés.

Magyarország tájidegen inváziós növényeinek 64,3 százaléka amerikai, 17,9 százaléka dél-európai, 14,3 százaléka ázsiai eredetű.

Az inváziós vagy özönfajjává váló élőlények **jelentős károkat okoznak** az adott ökoszisztémában, amely károk lehetnek:

- **környezeti, ökológiai károk**, pl. az ún. genetikai szennyezés, mivel egyes betelepülő/betelepített fajok párba állhatnak és szaporodóképes utódokat is produkálhatnak őshonos, rokon fajokkal, így az eredeti genetikai anyag felhígul, eltűnhet;
- **gazdasági károk**, mivel nem minden szándékosan betelepített haszonnövény hozza meg a várt eredményt, ugyanakkor kiirtásuk és az eredeti állapot visszaállítása rendkívül költséges;
- **társadalmi, egészségügyi károk**, azaz a fajokkal együtt érkező idegen mikroorganizmusok és kórokozók problémája. Egyes szakértők szerint a nagy járványok szinte kivétel nélkül összefüggésbe hozhatók idegen fajok betelepítésével és elterjedésével.

Az özönfajok elleni **fellépés eszközei:**

- **megelőzés, védelem;**
- (ki)irtás, amelynek főbb módszerei a mechanikai (pl. kaszálás, kecskével való legeltetés, vadászat), a kémiai (pl. növényvédőszer, gyomirtók, növekedés- vagy szaporodás-gátlók használata), a biológiai (az invazív faj ellenségének betelepítése, bár veszélyes, mivel az ellenség is invazívvá válhat);
- **elszigetelés.**

INVÁZIÓS FAJOK - NEMZETKÖZI FELLÉPÉS

Az ENSZ 1992-es konferenciáján fogadták el az ún. [Biológiai Sokféleség Egyezményt](#) (CBD), amely egyezmény az alapelveken kívül a csatlakozó államok biológiai sokféleség megtartásával és védelmével kapcsolatos feladatait is megfogalmazza. Magyarországon a [1995. évi LXXXI. törvénnyel](#) került elfogadásra.

1971-ben írták alá az ún. [Ramsari egyezményt](#) a „nemzetközi jelentőségű vizes területekről, különösen, mint a vízimadarak tartózkodási helyéről” címmel, amelyet Magyarország 1979-ben írt alá ([1993. évi XLII. törvény](#)).

Az 1979-ben elfogadott, az európai, vadon élő élővilág és a természetes élőhelyek védelméről szóló, ún. [berni egyezmény](#) volt az első olyan nemzetközi megállapodás, amelyben megjelennek a nem (ös)honos fajok betelepülésének és telepítésének ellenőrzésére vonatkozó rendelkezések. Az egyezményhez Magyarország 1989-ben [csatlakozott](#).

UNIÓS SZABÁLYOZÁS

Európai szinten az első lépések a 70-es években megtörténtek – az első természetvédelmi irányelvek ([79/409/EGK](#) és [92/43/EGK](#)) is tiltották azon fajok betelepítését, amelyek az őshonos fajokat veszélyeztethetik.

A Biológiai Sokféleség Egyezmény a [93/626/EGK](#) tanácsi határozattal került elfogadásra.

A vadon élő állatok és növények kereskedelméről szóló tanácsi rendelet ([338/97/EK](#)) célja

a veszélyeztetett fajok kereskedelmének ellenőrzése, illetve azon fajok (még csak négy faj) behozatalának tiltása, amelyek ökológiai fenyegetést jelentenek.

Az ún. növényegészségügyi irányelv ([2000/29/EK](#)) a növényeket károsító szervezetek behurcolásával és elterjedésével foglalkozik.

Az EU 2002-ben fogadta el a biológiai biztonságról szóló cartagenai jegyzőkönyvet ([2002/628/EK](#)). A Jegyzőkönyv azokkal az élő, módosított szervezetekkel (LMO) foglalkozik, amelyeknek káros hatásai lehetnek a biológiai sokféleség megőrzésére vagy az emberi egészségre. Magyarországon a [2004. évi CIX. törvény](#) hirdette ki.

2006-ban jelent meg a biológiai sokféleség csökkenésének megállításáról szóló Bizottsági közlemény ([COM\(2006\) 216](#)), a 2008-ban kiadott Bizottsági közlemény pedig már kifejezetten az EU inváziós fajokra vonatkozó stratégiáját fogalmazta meg ([COM\(2008\) 789 végleges](#)).

A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv ([2008/56/EK](#)) elismeri, hogy a nem honos fajok jelentős fenyegetést jelent az európai biológiai sokféleség számára.

Az Európa 2020 stratégia részét képező "Életbiztosításunk, természeti tőkénk: a biológiai sokféleséggel kapcsolatos, 2020-ig teljesítendő uniós stratégia" ([COM\(2011\) 244 final](#)) című dokumentum szerint 2020-ig meg kell határozni és rangsorolni kell az idegenhonos özönfajokat és betelepítési útvonalait; meg kell fékezni és/vagy fel kell számolni a legveszélyesebbnek ítélt idegen fajokat.

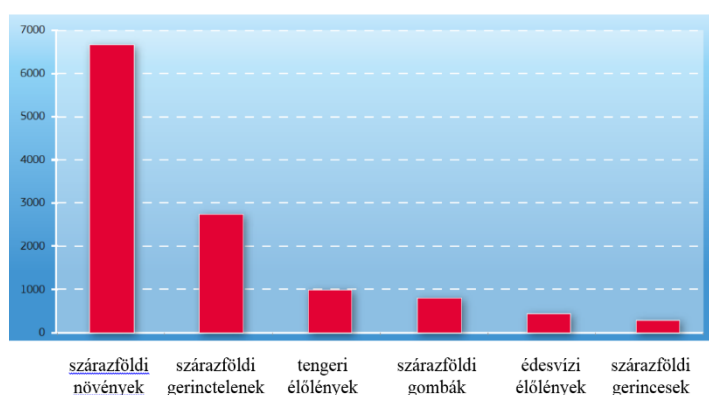
A [1143/2014/EU](#) rendelet célja az idegenhonos inváziós fajok betelepítésének, behurcolásának és terjedésének megelőzése, a már kialakult helyzet kezelése. E rendelet alapján 2015. decemberében elfogadásra került [az EU számára veszélyt jelentő inváziós idegenhonos növény- és állatfajokat](#) tartalmazó fajlista.

A 6 évente felülvizsgálandó jegyzékben jelenleg 37 faj szerepel: 14 növény és 23 állat.

A listán szereplő hét vízinövényből négy, a hét szárazföldi növényből pedig egy fordul elő Magyarországon is.

A jogszabály kötelezi a tagállamokat, hogy derítsék fel az inváziós fajok beérkezésének és terjedésének útvonalát, és állítsanak fel megfigyelői rendszert, valamint készítsék el a nem őshonos fajok kezeléséről szóló nemzeti akciótervüket. A szabályok be nem tartásából fakadó költségek megtérítésénél a jogszabály szerint a „szennyező fizet” és a „költségek megtérítésének elve” érvényesül.

1. ábra: Inváziós fajok az EU területén (2012)

Forrás: LIFE and Invasive Alien Species, EC 2014

Az idegenhonos fajokkal foglalkozó európai információs hálózat (European Alien Species Information Network, [EASIN](#)) feladata a szakpolitikai döntéshozatal támogatása.

NEMZETKÖZI ÉS UNIÓS ADATBÁZISOK

ALARM: célja az inváziós folyamatok megfigyelése, a betelepülő fajok útvonalainak feltérképezése, az invázió és a biodiverzitást fenyegető egyéb veszélyek összefüggéseinek vizsgálta. Kutatásuk kapcsán meghatározásra kerültek a betelepülő fajok fő útvonalai: szándékos szabadon engedés; kiszabadulás, nem szándékos telepítés (potyautasként); korridorokon keresztüli megjelenés (utak, csatornák mentén, stb.); spontán megjelenés, természetes terjedés.

DAISIE (Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe): az invazív fajokat

számontartó, legnagyobb, folyamatos frissítésű, térképes adatbázis, amely közel 11 ezer (10822) Európán kívüli fajt tart számon.

A Természetvédelmi Világszövetség ([IUCN](#)) részeként 1994-ben létrejött [ISSG](#) (Invasive Species Specialist Group), az invazív fajok tudományos és politikai szakértőinek világszintű hálózata. A projekt kezeli a [GISD](#)-t (Global Invasive Species Database) elnevezésű ingyenesen hozzáférhető online adatbázist. A szervezet félévente [Aliens](#) címmel hírlevelet tesz közzé.

LIFE-program (2014-2020): Az EU környezetvédelmi politikáját támogató, 1992 óta működő pénzügyi eszköz célja a biológiai sokféleség megőrzéséről szóló uniós stratégia végrehajtásának támogatása, és az invazív fajok elleni küzdelem.

NOBANIS (North European and Baltic Network on Invasive Alien Species): az észak-európai és balti-tengeri hálózat az Észak- és Közép-Európában élő idegen és inváziós fajokról szolgáltat információkat.

HAZAI SZABÁLYOZÁS

Magyarország az [1995. évi LXXXI.](#) törvény kihirdetésével csatlakozott a Biológiai Sokféleség Egyezményhez (CBD), amelynek értelmében nemzeti stratégiát kell kidolgozni a biológiai sokféleség megőrzésére és fenntartható hasznosítására. A 2014-ben lejárató nemzeti stratégiát követően az Országgyűlés 2015-ben fogadta el „A biológiai sokféleség megőrzésének 2015–2020 közötti időszakokra szóló nemzeti stratégiájáról” című dokumentumot ([28/2015.](#) (VI. 17.) OGY határozat). A Stratégia főbb területei között szerepel az inváziós idegenhonos fajok (özönfajok) elleni küzdelem is.

A természet védelméről szóló [1996. évi LIII.](#) törvény ugyan több, a nem őshonos fajokkal kapcsolatos kérdést is érint (pl. definíciók, nem őshonos fajok betelepítése), ennek ellenére a **szakmai körök véleménye szerint hiányzik a részletes jogi szabályozás.**

A NATURA 2000 gyepterületekről szóló [269/2007.](#) (X. 18.) Korm. rendelet meghatározza az inváziós és termőhely-idegen növény

fajok fogalmát, és tartalmazza a Natura 2000 területeken előforduló lágyszárú és fásszárú inváziós és termőhely-idegen növényfajok listáját (9 fásszárú, 7 lágyszárú növény).

A fás szárú növények védelméről szóló [346/2008.](#) (XII. 30.) Korm. rendelet melléklete tartalmazza az országban fellelhető inváziós fajú fás szárú növények felsorolását.

A 2003-ban indult [MÉTA](#) program (Magyarország Élőhelyeinek Térképi Adatbázisa) általános célja a hazai természetes növényzeti örökségének a felmérése, tudományos értékelése.

A szakma szerint **Magyarország a Közép-Európa növényi inváziók által egyik leginkább érintett országa.** Növényzeti örökségünk további romlását és elvesztését ma is több veszélyeztető tényező okozhatja, amelyek közül az egyik legsúlyosabb az özönfajok inváziós fenyegetése (21%).

STATISZTIKA

Az Európában megtelepülő inváziós fajok száma a 70-es évektől 76 százalékkal nőtt.

1992-2013 között Európában 256, inváziós fajok elleni projektet finanszíroztak: legtöbbet Olaszországban és Spanyolországban (45-45). Magyarország a nyolcadik helyen áll, 12 projekttel.

Az [Európai Környezetvédelmi Ügynökség](#) (EEA) 163 különösen veszélyes inváziós fajt tart számon Európában.

A német kutatóintézeteket tömörítő Helmholtz Társaság szerint Európában minden évben átlagosan 6 új idegen faj telepszik meg; az idegen fajok háromnegyed része véletlenül került Európába; 25 év alatt az idegen növényfajok száma megháromszorozódott.

Az IUCN adatainak vizsgálata során megállapította, hogy 170 olyan állatfajból, amelynek kihalási oka valószínűsíthető, 91 faj (54%) eltűnése összefüggésbe hozható valamilyen idegen faj inváziójával.

Egy ausztrál egyetem vezetésével állították össze az első [összehasonlító adatbázist](#), az invázió rovarokról. Az adatok szerint az idegenhonos rovarok évente 70 milliárd dollár kárt okoznak, és évente több mint 6,9 milliárd dollárra tehető az általuk okozott többlet egészségügyi kiadás.

Források:

- Invazív fajok: az [EU tematikus oldala](#)
- Az [Európai Bizottság weboldala](#) a természetvédelemről és biológiai sokféleségről
- „[Az európai környezet – Állapot és előretételek 2015: Összefoglaló jelentés](#)”
- Európai stratégia az özönfajok ellen ([magyar fordítás](#)) – Európa Tanács, 2007.
- „[Az európaiak hozzáállása a biológiai sokféleséghez](#)” közvéleménykutatás a biodiverzitásról – Eurobarometer, 2015. október
- A [Natura 2000](#) európai hálózat magyar honlapja
- A magyar állami természetvédelem hivatalos honlapjának [inváziós fajok tematikus oldala](#)
- A Bizottság határozatai ([2007. november 13.](#) és [2011. január 10.](#)) a 92/43/EGK tanácsi irányelv értelmében a pannon bioföldrajzi régió közösségi jelentőségű természeti területeit tartalmazó jegyzék elfogadásáról
- [Inváziós növényfajok Magyarországon](#). Szerk. Csiszár Ágnes – Sopron, 2012.
- Biológiai inváziók Magyarországon. Özönnövények [I.](#) és [II.](#) kötet. A KVVM tanulmánykötetei 9. Szerk. Mihály Botond és Botta-Dukát Zoltán – Budapest, Természetbúvár Alapítvány Kiadó, 2004. és 2006.
- A Bizottság (EU) 2016/1141 [végrehajtási rendelete](#) az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok 1143/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti jegyzékének elfogadásáról

Készítette: Csáki Beáta
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486